

**ACORD 12/2017, de 8 de febrer, del Ple
del Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

**Sobre l'anàlisi d'una notícia en relació amb una baralla a Llinars del Vallès al
programa *Notícies 3/24*, emesa el 29 de novembre de 2016 al 3/24**

Fets

1r. Amb data 30 de novembre de 2016, mitjançant correu electrònic, va tenir entrada al CAC una queixa (Q111/2016) en relació amb una notícia sobre una baralla a Llinars del Vallès, emesa al programa *Notícies 3/24* el 29 de novembre de 2016 a les 23.48 h. L'escrit manifestava que és "[...] un greu error fer referència a la característica ètnica dels protagonistes, perquè només fomenta la seva estigmatització i que si hi ha una baralla entre gent de raça blanca o paia, això mai no s'esmenta a la notícia [...]".

2n. A aquest efecte, l'Informe 8/2017, de 31 de gener, de l'Àrea de Continguts del Consell que analitza l'objecte d'aquesta queixa, observa que aquesta mateixa notícia (amb imatges i text coincidents), a banda de ser emesa al programa *Notícies 3/24* el 29 de novembre de 2016 a les 23.48 h, també ho va ser al *TN vespre* de TV3 del 29 de novembre a les 21.25 h.

L'Informe de l'Àrea de Continguts indica, quant a l'objecte de la informació analitzada, que: "[...] la notícia explica un fet d'actualitat: una baralla a Llinars del Vallès.

En el transcurs de la notícia, la conductora del teletinformatiu i la veu en *off* proporcionen les informacions següents:

- Els fets: una "baralla" que causa "quatre persones ferides [...]" "[...] i dos detinguts".
- L'ètnia de les persones afectades: "Persones d'ètnia gitana" (3 ocasions)
- El lloc dels fets: " [...] un tiroteig a Llinars del Vallès", "El carrer Artesania ha quedat sembrat de proves [...]", "[...] ha entrat en un pis del número 13 [...]"
- L'estat de la investigació: "Ara les investigacions se centren a esbrinar quines han estat les causes de la baralla"

La notícia (titulars i peça) acompanya el relat amb imatges del carrer on ha tingut lloc la baralla, de Mossos d'Esquadra en el lloc dels fets i de quatre primers plans (dos dels casquets de bala, un de taques de sang i un del balcó d'un pis).

S'emet l'insert d'un testimoni dels fets. [...]"

3r. El mateix informe conclou que:

"[...]"

- Els continguts constitueixen una peça informativa del teletinformatiu i es refereix a un fet d'actualitat, una baralla que té lloc a Llinars del Vallès.
- La notícia inclou elements d'espectacularització en el lèxic i en les imatges.
- En el context del relat d'uns fets violents, la notícia descriu les persones afectades únicament en funció de la seva ètnia (i de la seva actuació com a grup), la qual cosa podria reforçar alguns dels estereotips negatius sobre el poble gitano. [...]"

Consideracions

L'article 14 de la Constitució recull com a valor fonamental el principi d'igualtat davant la llei i el de no-discriminació ja sigui per raó de raça, sexe, religió, opinió o de qualsevol altra condició o circumstància personal o social, així mateix, d'acord amb l'apartat 2 de l'article 9 del text, correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin real i efectives. Pel que fa a aquests preceptes, tant la legislació interna com europea, així com les institucions i els mitjans de comunicació es configuren com a actors en la seva protecció.

La Directiva 2000/43/CE del Consell, de 29 de juny de 2000,¹ relativa a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte de les persones independentment del seu origen racial o ètnic, estableix uns requisits mínims per a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte entre les persones en els països de la Unió Europea, i en prohibeix qualsevol discriminació directa o indirecta, així com l'assetjament i qualsevol comportament que obligui una persona a discriminar-ne una altra (Directiva transposada mitjançant la Llei 62/2003, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i d'ordre social);² la Resolució 1046/IV del Parlament de Catalunya, sobre el reconeixement de la identitat del poble gitano i del valor de la seva cultura;³ la Resolució del Parlament Europeu, de 25 de d'abril de 2005, sobre la situació de la població romaní,⁴ en què es demanava al Consell, a la Comissió Europea, als estats membres i als països candidats que consideressin el reconeixement de la població romaní com a minoria d'Europa; l'aprovació, per unanimitat del Congrés dels Diputats, de la Proposició no de llei, de 4 d'octubre de 2005, relativa als reconeixement dels drets del poble gitano;⁵ la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya;⁶ la Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual;⁷ el Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu, de 16 de juny de 2011, sobre el reforç de l'autonomia social i integració dels romanís;⁸ el Dictamen del Comitè de les Regions, de 23 de febrer de 2012, relatiu a un marc europeu d'estratègies nacionals d'inclusió dels gitanos fins al 2020;⁹ la Recomanació del Consell, de 9 de desembre de 2013, relativa a l'adopció de mesures eficaces d'integració als gitanos en els estats membres,¹⁰ les resolucions del Parlament Europeu, de 12 de

¹ <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0043&from=ES>>

² <<http://www.boe.es/buscar/pdf/2003/BOE-A-2003-23936-consolidado.pdf>>

³ <<http://www.parlament.cat/activitat/bopc/06b240.pdf>>

⁴ <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2005-0151&language=ES&ring=B6-2005-0276>>

⁵ <http://www.congreso.es/public_oficiales/L8/CONG/BOCG/D/D_186.PDF#page=42>

⁶ Article 8. Protecció dels drets fonamentals.

La prestació de serveis de comunicació audiovisual s'ha de basar en el respecte i la protecció dels principis, els valors i els drets fonamentals que reconeix la Constitució espanyola, en especial el dret a l'honor, el dret a la intimitat i el dret a la pròpia imatge. Aquest límit s'aplica tant als subjectes individuals com als grups socials dotats o no de personalitat.

⁷ Article 4. El dret a rebre una comunicació audiovisual plural.

1. [...]

2. La comunicació audiovisual mai no pot incitar l'odi o la discriminació per raó de gènere o qualsevol circumstància personal o social i ha de ser respectuosa amb la dignitat humana i els valors constitucionals, amb especial atenció a l'eradicació de conductes afavoridores de situacions de desigualtat de les dones.

⁸ <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:248:0016:0021:ES:PDF>>

⁹ <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:054:0013:0017:ES:PDF>>

¹⁰ <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224\(01\)&from=ES](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224(01)&from=ES)>

desembre de 2013, sobre els progressos en l'aplicació de les estratègies nacionals d'integració de la població romaní,¹¹ i de 10 de desembre de 2013, sobre els aspectes relacionats amb el gènere del Marc Europeu d'Estratègies Nacionals d'Inclusió dels Gitanos¹², són un bon reflex del nivell d'importància i de compromís amb què les agendes polítiques han potenciat normatives i han creat instruments administratius amb la finalitat de salvaguardar la realitat del poble gitano com a entitat col·lectiva.

En aquest aspecte, cal exposar que l'anàlisi efectuada per l'Àrea de Continguts es realitza des d'un triple vessant:

"[...]"

a) Referències a les persones afectades

La informació analitzada inclou dos tipus d'informació sobre les persones que protagonitzen els fets:

- o Referències a l'ètnia gitana d'aquestes persones, als titulars (un cop) i a la notícia (2 cops).
- o Caracterització com a "grup" que ataquen un "grup rival".

La informació sobre l'ètnia d'aquestes persones s'introdueix, en els tres casos, com un sintagma descriptiu de "grup de persones". No s'aporta altres dades de les persones implicades en els fets.

b) Relació de les persones afectades amb l'activitat delictiva

En el relat de la notícia, el "grup de persones d'ètnia gitana" apareix tres vegades com a subjecte de fets violents descrits com a "baralla", "tiroteig" o l'acció d'"agredir", tant en el titular com en la peça.

c) Tractament de la informació: elements lèxics i visuals

S'observen recursos lèxics i visuals en el relat dels fets que afavoreixen l'espectacularització de la informació.

Quant al lèxic,

- o S'empren adjectius augmentatius de la paraula *baralla*, com ara "violenta" i "campal".
- o S'utilitza una vegada la paraula "tiroteig", tot i que més endavant s'afirma que no es pot parlar de tiroteig, ja que només hi intervé un arma.

Quant a les imatges,

- o S'inclouen dos primers plans de casquets de bales (un al titular)
- o Apareix un primer pla de taques de sang al terra (dues vegades a la peça)

¹¹ <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bTA%2bP7-TA-2013-0594%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fES&language=ES>>

¹² <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bTA%2bP7-TA-2013-0545%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fES&language=ES>>

La notícia recorre a un insert d'un veí que afirma ser testimoni de la baralla i que aporta informacions des del seu punt de vista personal. [...]”.

D'altra banda, quant als elements de valoració, l'informe de Continguts identifica els diferents epígrafs del *Llibre d'estil de la CCMA* –el qual està format per una *Guia editorial* i un *Manual d'ús*– en què es desenvolupen les directrius amb la finalitat de constituir un marc a partir del qual es puguin resoldre qüestions deontològiques i relatives als continguts.

Així, doncs, reproduïm els epígrafs que incideixen en el motiu de la queixa:

“[...]”

- La Guia editorial del *Llibre d'estil de la CCMA* dedica l'epígraf 1.1.2.5.2 a la diversitat com a principi editorial i estableix:

1.1.2.5.2. Diversitat

Reflectim la diversitat de tota la ciutadania, fomentem la cohesió social i no discriminem ningú pel seu origen, ètnia, sexe, creença, cultura, llengua, idees, condició familiar o socioeconòmica, situació física o psíquica, orientació sexual o altres circumstàncies.

Evitem els estereotips en tant que poden fomentar la discriminació.

- La Guia editorial del *Llibre d'estil de la CCMA* dedica l'epígraf 1.2.3.4.4 al tractament de les dades relatives a les informacions policials i judicials:

1.2.3.4.4. Tractament de les dades

Quan informem sobre delictes, evitem difondre dades que reforcin o transmetin estereotips o que estigmatitzin les persones. Només les revelem si són imprescindibles per comprendre la informació i contextualitzar-la.

- La Guia editorial del *Llibre d'estil de la CCMA* dedica l'epígraf 1.2.2.4 a la producció i difusió de continguts relatius a fets violents:

1.2.2.4. Fets violents

No convertim en espectacle la informació sobre fets o actes violents, ni reproduïm estereotips discriminatoris cap a persones ni col·lectius. Defugim el llenguatge agressiu, la morbositat i l'alarmisme. A les informacions sobre els possibles autors de fets violents preservem la presumpció d'innocència.

- Les referències al tractament mediàtic de les minories ètniques apareixen, tant a la Guia editorial com al *Manual d'ús* relacionades amb la immigració. Així, la Guia editorial, dins de l'epígraf *Immigració*, a *Matèries d'especial atenció*, afirma:

1.2.3.10.2. Rigor

Valorem els fets per l'interès informatiu i no en funció de l'origen de les persones que els protagonitzen. Per evitar contribuir a l'estigmatització de minories ètniques o col·lectius d'immigrants, no fem servir tòpics ni estereotips i no explicitem l'origen de les persones si no és imprescindible per comprendre la informació.

Evitem barrejar i confondre trets culturals, geogràfics, ètnics o religiosos i ens hi referim amb rigor i precisió.

- Quant al *Manual d'ús*, l'epígraf següent fa al·lusió a la relació d'ètnies amb activitats delictives, i novament ho fa dins l'epígraf *Immigració*:

2.3.3.8. La immigració

Presentem les persones immigrades com a integrants de la nostra societat i no com un col·lectiu a part.

Parlem de la immigració amb neutralitat i no com un problema. No presentem les persones immigrades com a víctimes ni en donem una imatge purament utilitària: no ens limitem, per exemple, a remarcar la seva contribució a la seguretat social o a l'increment de la natalitat.

No convertim les situacions personals en qualificatius ni en etiquetes simplificadores de persones o col·lectius, i evitem fer servir els termes *il·legal*, *indocumentat*, *irregular* o *sense papers* per referir-nos a algú. Ens hi podem referir com a *treballador*, *immigrant* o *persona en situació irregular*.

Evitem relacionar ètnies o col·lectius amb activitats delictives. Els delinqüents són persones concretes i no els pobles a què pertanyen. No associem automàticament la immigració amb delinqüència, violència, marginalitat o desordre.

Evitem explicitar l'origen de les persones protagonistes de la informació si la dada no és rellevant.

[...]"

Així mateix, el Consell entén que, a banda dels punts ja esmentats en el paràgraf anterior en relació amb el *Llibre d'estil de la CCMA*, no es poden obviar els diversos principis i criteris professionals de què es dota, precisament, l'activitat periodística i que es recullen, entre d'altres, en els codis deontològics de les associacions de periodistes, així com en les recomanacions ètiques i professionals que recull la *Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació*¹³ del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Cal tenir en compte també la *Guía Práctica para periodistas. Igualdad de trato, medios de comunicación y comunidad gitana*,¹⁴ a càrrec de la Fundación Secretariado Gitano, l'any 2010, que té per objecte aprofundir en l'estudi del dret fonamental a la igualtat per part de la comunitat gitana i en la responsabilitat dels mitjans de comunicació en la configuració de la imatge social, que identifica com a "[...] constructores de la realidad social, contribuyen a la perpetuación de la imagen social de un grupo, desempeñan un importante papel a la hora de generar actitudes positivas o negativas hacia otras culturas", i posa de relleu la importància de la influència del format audiovisual, als efectes que la "[...] aparición de los gitanos en los medios de comunicación persistentemente y durante décadas, en noticias sobre sucesos como asesinatos, delincuencia, drogas, agresiones, cárceles, conflictos, etc., configuran sin duda buena parte de la base de ese problema de imagen social."

Aquesta *Guia* presenta uns paràmetres estàndard en relació amb el tractament informatiu de la comunitat gitana —els quals presenten coincidències als assenyalats en l'informe de Continguts: la tendència a l'espectacularització; l'ús incorrecte del llenguatge; l'anècdota com a informació; el foment del tòpic i dels estereotips negatius, com ara l'associació a la delinqüència o generadors de conflictes.

¹³ <http://interculturalitat.bcn.cat/historic/bcnantirumors/sites/default/files/guia_diversitat_cpc.pdf>

¹⁴ <https://www.gitanos.org/upload/54/77/Guia_Practica_Com_FinalCompleto.pdf>

En el mateix sentit, el Fòrum d'entitats de persones usuàries de l'audiovisual,¹⁵ amb la finalitat de promoure la qualitat i el bon ús dels mitjans, el juliol de 2013, va redactar les recomanacions *Superar els estereotips en els mitjans de comunicació audiovisual*,¹⁶ on exposa que han de ser els mateixos mitjans de comunicació els que "[...] han de ser conscients que no reflecteixen la realitat, sinó que la construeixen, i, per tant, tenen el poder de difondre imatges socials que poden esdevenir estereotips", és a dir, "[...] els mitjans de comunicació poden ser difusors de prejudicis i estereotips".

Els textos esmentats apel·len a la necessitat d'evitar les generalitzacions, per tal de no simplificar excessivament realitats que, com en el cas de la comunitat gitana, són diverses i heterogènies. En aquest sentit, també cal tenir en compte la importància en el tractament de la informació, de la presentació del material gràfic, així com de la utilització del llenguatge, i evitar emprar termes negatius arrelats en l'opinió pública.

Per tot el que s'ha exposat, el Ple del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, adopta, per unanimitat, el següent

ACORD

1. Recordar al prestador de serveis de comunicació audiovisual Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA, que cal extremar la cura en el tractament informatiu de continguts que poden ser difusors de prejudicis i estereotips.
2. Notificar aquest Acord al prestador de serveis de comunicació audiovisual Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA.
3. Notificar aquest Acord a la persona reclamant.

Barcelona, 8 de febrer de 2016

Roger Loppacher i Crehuet
President

Daniel Sirera Bellés
Conseller secretari

¹⁵ El 4 de desembre de 2001, a iniciativa del CAC, es va constituir el Fòrum d'entitats de persones usuàries de l'audiovisual amb l'objectiu de ser un marc de referència per intercanviar coneixements i idees i donar resposta a les demandes de la societat civil en aquest sector. Integren el Fòrum entitats, associacions, organismes, universitats, sindicats i col·legis professionals, interessats en el món dels usuaris dels mitjans audiovisuals. Actualment, hi ha 81 entitats adherides. El Fòrum vol ser un espai interactiu que generi estudis i propostes amb la finalitat de promoure la qualitat i el bon ús dels mitjans de comunicació audiovisual.

¹⁶ <http://www.cac.cat/pfw_files/cma/forum/documents/Superar_estereotips.pdf>